

SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOŁACH

"Uczestnictwo jest ważnym antidotum na tradycyjne metody edukacji, które stwarzają ryzyko, że młodzież stanie się wyobcowana i podatna na manipulacje. Poprzez autentyczny udział w projektach, które opierają się na rozwiązywaniu rzeczywistych problemów, młodzi ludzie rozwijają umiejętności krytycznego myślenia i porównywania perspektyw, które natomiast są niezbędne do samookreślenia przekonań politycznych. Korzyści są więc dwustronne: samorealizacja dziecka i demokratyzacja społeczeństwa."

Hart, Roger A. (1992).
Children's Participation: From Tokenism to Citizenship.
Florence: Fundusz Narodów Zjednoczonych

ORYGINALNY TYTUŁ W JĘZYKU ANGIELSKIM: SCALE OF REFERENCE FOR DEMOCRATIC CITIZENSHIP SCHOOLS: A TOOL FOR SCHOOL PARTICIPATION!

KOORDYNACJA:

ECOS - COOPERATIVA DE EDUCAÇÃO, COOPERAÇÃO E DESENVOLVIMENTO, CRL.

AUTORZY:

ANA MORGADO | ECOS - Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL.

JOANA FRANCO | ECOS - Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL.

WSPÓŁPRACA:

W tworzeniu niniejszej publikacji uczestniczyli: Anna Pomykoł, Peter Kastelic, Maria Isabel Duarte, Bruno Antonio, Andre Lara Ramos, Maria Conceicao Santos, Priscila Soares, Helena Quintas, Teresa Laranjo, Alberto Melo, Natalia Estrelo, Nuno da Silva, Ema Weixler, Pawel Kaczmarski, Alessia Steffe, Laura Morgan, Lea Škerlič, Lia Grazia Gobbo, Agnieszka Pielorz, Mateusz Oleś, Sylwia Janicka, Tomasz Chmielewski, Leonor Mendes, Tomas Rodrigues, Joao Janeiro, Luisa Lino, Daniel Cande, Goncalo Jacob, Fernanda Silva, Adam Nowak, Vid Tratnik, Beatriz Carrasqueiro, Ana Cristina Oliveira, Ana Pinheiro, Eugenia Narciso and Clara Abegao.

KOREKTA:

MARIA ISABEL DUARTE | Agrupamento de Escolas de Pinheiro e Rosa
PETER KASTELIC | Kulturno izobrazevalno drustvo PiNA

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ILUSTRACJE:

MARIA FARRAGOLO I ECOS - Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL.

DATE: PAŹDZIERNIK 2016

Wersję online można pobrać na stronie:

<http://democraticschools.ecos.pt/>

Publikacja powstała w ramach projektu: Network of Democratic Citizenship Schools 2015-1-PT01_KA201-013089, współfinansowanego ze środków programu Unii Europejskiej ERASMUS +

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus +

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Publikacja powstała na licencji Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0

Licencja międzynarodowa. Warunki licencji dostępne pod adresem:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	6
2. SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOŁACH	8
3. JAK UŻYWAĆ SKALI	10
3.1. INSTRUKCJA OGÓLNA	10
3.2. SZCZEGÓŁOWE WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE KORZYSTANIA ZE SKALI	12
3.3. POZIOMY PARTYCYPACJI	14
4. SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOŁACH	20
5. JAK ODCZYTAĆ WYNIK	38
6. PYTANIA POMOCNICZE PRZY WYPEŁNIENIU SKALI	42
7. SIĘĆ SZKÓŁ PARTYCYPACYJNYCH	43
8. PARTNERZY PROJEKTU	44
9. BIBLIOGRAFIA	46

1. WSTĘP

Obecnie żyjemy w skomplikowanym i wymagającym społeczeństwie, które z jednej strony wzywa do aktywnej partycypacji obywatelskiej, a z drugiej zachęca do indywidualizmu i konkurowania. Jak pokazują badania, w ostatnich latach niepokojące staje się spadające zaangażowanie młodych ludzi w tradycyjne formy **politycznej partycypacji**. Nie oznacza to jednak wcale braku zainteresowania mechanizmami demokratycznymi i aktywnością obywatelską. Jest ona natomiast manifestacją niezadowolenia, próbą znalezienie innych sposoby, aby ich głosy zostały wysłuchane.

Z niezwykłą energią, kreatywnością, talentami i potencjałem kreowania zmian, **młodzi ludzie mogą w sposób zdecydowany przyczynić się do rozwoju naszych społeczności**. Dlatego niezbędne jest tworzenie nowych i przekształcanie istniejących przestrzeni partycypacji, tak aby młodzi ludzie mogli naprawdę Uczestniczyć. A przede wszystkim partycypować w procesach i kwestiach, które ich dotyczą, starając się w ten sposób poszerzać horyzonty i zwiększać swój udział w kształtowaniu sytuacji na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim, a nawet globalnym. Społeczeństwo, które nie wpiera ani nie zachęca młodych ludzi samodzielnego rozwiązywania ich problemów i udziału w rozwiązywaniu problemów całej społeczności, nie może oczekiwać, że z czasem staną się oni aktywnymi obywatelami. Wspomniane zachęcanie i wsparcie są szczególnie istotne i potrzebne w przypadku młodzieży zagrożonej marginalizacją społeczną, nie posiadającą wzorców aktywności obywatelskich wśród środowisk, w których wznastają.

Zgodnie z **Kartą Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy**¹, *“Edukacja obywatelska” oznacza edukację, szkolenia, podnoszenie świadomości, informowanie oraz działania, których celem jest wyposażenie uczących się w wiedzę, umiejętności oraz kształtowanie ich postaw i zachowań mających wzmacniać realizację oraz obronę praw i obowiązków, poszanowanie różnorodności wraz z odgrywaniem aktywnej roli w społeczeństwie demokratycznym przy jednoczesnym promowaniu i ochronie demokracji oraz rządów praw”*.

1. Dokument można przeczytać na stronie www.coe.int.

Karta potwierdza ponadto, że "Wszelkie działania edukacyjne powinny być zgodne z wartościami i zasadami demokracji i praw człowieka oraz je promować. W szczególności sposób kierowania instytucjami edukacyjnymi, w tym szkołami, powinien odzwierciedlać i upowszechniać wartości związane z prawami człowieka oraz sprzyjać wzmocnieniu pozycji i pogłębianiu uczestnictwa osób uczących się, kadry nauczycielskiej, a także wszystkich zainteresowanych stron, w tym rodziców/opiekunów".

Partycypacja jest naturalnym **Prawem Człowieka**, a równocześnie jest **procesem pedagogicznym**, co oznacza, że najlepszym sposobem uczenia się partycypacji jest uczestnictwo, rozwijanie umiejętności i kompetencji, wartości i postaw bardziej aktywnego i odpowiedzialnego obywatelstwa (uczenia się poprzez działanie).

W szkole młodzi ludzie mogą doświadczać Partycypacji, nie tylko poprzez branie odpowiedzialności, podejmując decyzje dotyczące własnych procesów uczenia się, ale także poprzez udział w dyskusjach, działaniach i wymianie poglądów dotyczących sytuacji lokalnej, regionalnej, krajowej, a nawet globalnej. W tym kontekście **szkoły mogą i powinny odgrywać istotną rolę w dostarczaniu wiedzy i doświadczenie na temat partycypacji obywatelskiej**, óżnym grupom (uczniowie, nauczyciele, rodzice/opiekunowie, pozostali pracownicy szkół) w celu zachęcenia ich do wspólnego rozwiązywania problemów, zarówno szkolnych jak i dotyczących lokalnej społeczności (obywatelstwo lokalne) oraz w celu budowania poczucia przynależności do europejskiej i światowej wspólnoty (europejskie i globalne obywatelstwo).

Aby wspierać szkoły w tym procesie, potrzebne są (1) kompleksowe oraz adekwatne narzędzia, które mogą stanowić praktyczne wskazówki dotyczące wspierania partycypacji, jak również (2) opracowanie strategii angażowania uczniów i innych istotnych członków szkolnej społeczności.

2. SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOŁACH

Skala określająca poziom partycypacji w szkołach jest **praktycznym narzędziem samooceny**, które bada poziom partycypacji różnych grup tworzących środowisko szkoły w zakresie uczenia, zarządzania i tworzenia relacji z otoczeniem. Może być stosowane jako standardowe narzędzie dla wszystkich szkół Unii Europejskiej, którzy chcą zrozumieć, na jakim poziomie partycypacji jest ich szkoła, a także może stanowić inspirację do podjęcia kroków w celu zwiększenia, udoskonalenia mechanizmów partycypacji.

Skala została zaprojektowana z myślą o stosowaniu jej w szkołach średnich. Aczkolwiek, nic nie stoi na przeszkodzie aby skorzystać z niej przy ocenie szkół podstawowych po odpowiednim dostosowaniu jej założeń, zwłaszcza w odniesieniu do innych ról, jakie w wcześniejszych latach edukacji mają rodzice, opiekunowie, nauczyciele i sami uczniowie. Skala jest zbudowana stopniowo, tak aby każdy kolejny krok odpowiadał wyższemu poziomowi Partycypacji środowisk szkolnych, a tym samym wyższemu poziomowi promowania aktywności obywatelskiej przez szkoły.

Skala to nie tylko narzędzie, ale także **zachęta dla szkół do rozpoczęcia procesu stawania się bardziej partycypacyjną** instytucją. Proces ten składa się z przeprowadzenia samooceny z udziałem wszystkich istotnych podmiotów (uczniów, nauczycieli, innych pracowników szkół, rodziców/opiekunów, środowiska lokalnego np. samorządu, organizacji pozarządowych, innych szkół itp.), a także wspólnego stworzenia **Strategicznego planu** aby stać się szkołą bardziej partycypacyjną².

Głównym założeniem Skali jest, **aby każda szkoła działała w swoim tempie i znalazła własną drogę** do stania się przestrzenią partycypacyjną. Ponadto Skala została zaprojektowana jako narzędzie samooceny, nie obejmuje więc żadnego zewnętrznego mechanizmu kontroli i jest wystarczająco elastyczna, aby każda szkoła mogła znaleźć swój własny sposób jej wykorzystania i dostosowania do swojej rzeczywistości. Istotnym jest, aby w celu zrozumienia osiągniętych postępów, szkoła rejestrowała zastosowane przez siebie kryteria podczas każdego procesu samooceny, co umożliwi późniejsze porównania wyników różnych lat.

Po drugie, Skala nie została stworzona w celu generowania danych porównawczych i tworzenia rankingów między różnymi szkołami. Jeśli jednak szkoły chcą wykorzystać rezultaty prowadzonych samoocen, aby uczyć się od siebie nawzajem, mogą to zrobić poprzez analizę i porównanie wyników samoocen między nimi, uprzednio uzgadniając **wspólne kryteria**.

2. Przykłady Strategicznych Planów można znaleźć na www.democraticschool.ecos.pt

Skala określająca poziom partycypacji w szkołach jest wynikiem współpracy pomiędzy trzema szkołami i trzema organizacjami pozarządowymi z Portugalii, Polski i Słowenii, w ramach projektu **Network of Democratic Citizenship Schools**.

Przez około 4 miesiące (między styczniem a kwietniem 2016 r.), krajowe zespoły zmapowały poziom partycypacji w szkołach na poziomie lokalnym i krajowym poprzez gromadzenie i analizowanie informacji dotyczących ustawodawstwa, aktualnych praktyk, istotnych interesariuszy, wyznaczanych w szkołach celów, a także identyfikację i badanie różnych modeli istniejących szkół partycypacyjnych. Do przeprowadzenia tych badań wykorzystano wspólną metodologię wykorzystując analizę danych zastanych, wywiady indywidualne z kluczowymi aktorami środowisk szkolnych i wywiady fokusowe z uczniami, nauczycielami, kadrą zarządzającą, i rodzice / opiekunowie.

W maju 2016 partnerzy projektu uczestniczyli w międzynarodowym kursie szkoleniowym, który odbył się w portugalskiej szkole partnerskiej, Agrupamento de Escolas de Pinheiro e Rosa (AEPRO SA), w Faro (Portugalia). Partnerzy wykorzystywali rezultaty mapowania szkół i krajów, ich poprzednie doświadczenie i wiedzę zdobytą w czasie spotkania w celu opracowania Skali. Na szkoleniu zaprezentowano kilka narzędzi i instrumentów dotyczących partycypacji obywatelskiej młodzieży. Po przeanalizowaniu różnych metodologii partnerzy postanowili skorzystać z publikacji Międzynarodowego Stowarzyszenia na rzecz partycypacji publicznej (International Association for Public Participation) społeczeństwa "IAP2 Spectrum of Public Participation" (dostępny na stronie <http://iap2canada.ca/page-1020549>) jako podstawy do tworzenia Skali Określającej. Dodatkowo rozpoczęto tworzenie wymiarów i podwymiarów skali, wskazując ich rzeczywiste przykłady, a także opracowując koncepcje działań, które mogłyby działać w idealnej Szkole obywatelskiej (Participatory Citizenship School).

Skalę konsultowano także z grupą portugalskich ekspertów, która wniosła nieoceniony wkład w jej założenia. Chodzi tu przede wszystkim o sugestie i zalecenia dotyczące wyodrębnienia procesu uczenia się jako osobnego elementu samooceny i wykorzystania rzeczywistych przykładów narzędzi partycypacyjnych prezentowanych przez praktyków jako sposobu na wzbogacanie i aktualizowanie Skali w przyszłości.

Ostateczny dokument został przygotowany przez zespół techniczny partnerskich organizacji pozarządowych przy wsparciu szkół, zwłaszcza portugalskiej, i przetestowany przez wszystkich partnerów podczas międzynarodowego spotkania oraz w kilku szkołach na poziomie lokalnym.

3. JAK UŻYWAC SKALI

3.1. INSTRUKCJA OGÓLNA

Do celów samooceny środowisko/funkcjonowanie szkoły podzielony na cztery wymiary:

A) **Uczenie się;**

B) **Zarządzanie;**

C) **Przynależność do większej społeczności;**

D) **Włączenie** - wymiar przekrojowy, który podkreśla Partycypację niektórych osób lub grup we wszystkich innych wymiarach.

W każdym wymiarze jest kilka podwymiarów których ocena powinna być dokonywana z uwzględnieniem istnienia czterech istotnych grup tworzących środowisko szkolne (tzw. aktorzy), takich jak:

- **Uczniowie** - Osoby uczęszczające do placówek edukacyjnych, mające na celu własny rozwój, zdobycie nowej wiedzy, kompetencji, a tym samym do zdobycie konkretnych kwalifikacji i / lub wykształcenia;

- **Nauczyciele** - Osoby pracujące w placówkach edukacyjnych, których głównym zadaniem jest wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy, kompetencji oraz zdobywania konkretnych kwalifikacji i / lub wykształcenia;

- **Rodzice/opiekunowie** - Osoby odpowiedzialne za kontynuowanie ścieżki edukacyjnej ucznia, czyli rodzice, inni członkowie rodziny, opiekunowie, opiekunowie prawni lub inni;

- **Personel merytoryczno-administracyjny** - osoby pracujące w placówkach edukacyjnych, która nie są nauczycielami, ale sprawują funkcje administracyjne, organizacyjne, logistyczne lub pedagogiczne, wspierające (np. pedagog, doradca itp.).

Ocenę należy przeprowadzić z użyciem czterech tabel oceny, po jednej na dany wymiar, osobno dla każdego aktora środowiska szkolnego. Jako pierwszą należy uzupełnić tabelę "Uczenie się" dla pierwszej grupy aktorów "Uczniowie", wybierając poziom uczestnictwa odpowiadający zaangażowaniu studentów w przedstawiane w skali podwymiary.

Poziomy uczestnictwa są zdefiniowane przy każdej tabeli dookreślone krótkim komentarzem i oznaczone symbolami, można przyznać ocenę od 0 do 4. Pełny opis Poziomów Uczestnictwo można znaleźć w rozdziale 3.3. Używając wskazanego tam opisu i wytycznych podanych w rozdziale 3.2. Szkoły wybierają i oznaczają poziomy, które najlepiej odzwierciedlają się obecną sytuacją.

Dla wybranego poziomu Uczestnictwa szkoły odpowiadają na pytanie: "Dlaczego wybraliście te poziomy?" **Dodając krótki opis i przykłady** procedur lub procesów, które uzasadniają wybór. W przyszłości opisy te mogą służyć jako przykłady / wytyczne dla innych szkół. Po wypełnieniu wszystkich pól w wierszu "Uczniowie" należy zsumować uzyskane punkty i wynik w polu "Razem" oraz przejść do wypełniania w analogiczny sposób tabeli dla kolejnych aktorów środowiska szkolnego aż do uzupełnienia wszystkich 4 tabel oceny.

		 0	 1	 2	 3	 4	DLACZEGO WYBRALIŚCIE TEN POZIOM ?
UCZNIOWIE	A1		X				A.1 Nie procentka każdego roku szkolnego uczniowie otrzymują program nauczania i wskazane cele edukacyjne dla poszczególnych przedmiotów. A.2.....
	A2			X			
	A3		X				
	A4				X		
SUMA PUNKTÓW (7)							

Kiedy osoby wypełniające Skalę nie mają informacji dotyczących Partycypacji danej grupy aktorów w konkretnym podwymiarze można wybrać opcję "Brak informacji". W tym wypadku uzyskane wyniki będą podobne do wyników określających brak mechanizmów partycypacji, czyli w danych podwymiarze będzie zero punktów. Liczymy na to, że ta „metoda” spowoduje zwiększenia samoświadomości prowadzących ocenę w zakresie ograniczonej partycypacji danej grupy aktorów środowiska szkolnego.

W niektórych sytuacjach akceptowalne jest (o ile to zjawisko jest powszechne w danym systemie edukacyjnym w danych kraju lub regionie), żeby **pominać niektóre wymiary lub podwymiary w ocenie poziomu partycypacji części grup aktorów tj. rodziców / opiekunów lub pracowników merytoryczno-administracyjnych**. W tych przypadkach szkoły mogą wpisać w polach dotyczących konkretnego wymiaru lub podwymiaru **„nie dotyczy”** dla danego aktora, pomijając odpowiednie części tabeli i odejmując od wyników końcowych całkowity wynik, który można by otrzymać w tej części oceny. Więcej informacji na temat obliczania końcowego wyniku w tej sytuacji znajdują się w rozdziale 5.

Należy zauważyć, że ten wyjątek może być stosowany tylko w odniesieniu do rodziców / opiekunów lub pracowników merytoryczno-administracyjnych. Pola dotyczące grupy aktorów uczniowie i / lub nauczyciele nigdy nie mogą być uzupełnione wpisem **„nie dotyczy”!** Gdy samoocena w wymiarach A), B), C) i D) zostanie sfinalizowana, wypełniający skalę powinni przenieść wszystkie wyniki „SUMA” poszczególnych grup aktorów do ostatecznej tabeli i ponownie je zsumować. Całkowity wynik będzie odpowiadał poziomowi Partycypacji Szkoły.

Możliwe jest również sprawdzenie poziomu uczestnictwa dla poszczególnej grupy aktorów oraz w poszczególnym wymiarze. Szczegółowe wskazówki jak odczytywać wyniki znajdują się w rozdziale 5 tego dokumentu.

Aby ułatwić szkołom wypełnianie Skali, w niniejszym dokumencie można znaleźć przykłady działań, rozwiązań, projektów i inicjatyw, które mogą stanowić inspirację czy też punkt odniesienia i pomoc we właściwej ocenie poziomu partycypacji we własnej szkole.

3.2. SZCZEGÓŁOWE WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE KORZYSTANIA ZE SKALI

Używając Skali Odniesienia, należy pamiętać o następujących wskazówkach:

Liczy się tylko powszechna praktyka, pojedyncze praktyki nie są brane pod uwagę - podczas dokonywania oceny należy uwzględniać jedynie powszechne, powtarzalne, stale stosowane praktyki szkolne (uregulowane formalnie lub nie). Pojedyncze dobre przykłady można uznać za najlepsze praktyki, które warto promować, upowszechniać, jednakże nie należy na ich podstawie dokonywać oceny. Podobna zasada dotyczy istniejących przepisów, procedur szkolnych, które jednak nie są wdrażane w praktyce. Faktem jest, że czasem trudno zidentyfikować powszechne praktyki szkolne ze względu ich różnorodność działań podejmowanych w szkołach (Kształcenie / szkolenie zawodowe, kształcenie specjalności, różne role, które Nauczyciele, nauczyciele poza nauczaniem i uczniowie mogą grać w szkołach itp.), jednak ważnym jest, aby każda szkoła umiała znaleźć kompromisowe rozwiązania, które odzwierciedlają, określają faktyczną rzeczywistość, w jakiej funkcjonują.

Liczy się tylko bezpośrednie uczestnictwo lub faktyczna reprezentacja - Zakładamy, że aktor jest częścią procesu podejmowania decyzji, jeśli sam może ją podejmować lub faktycznie przyczyniać się do jej podjęcia (bezpośrednio uczestnictwo) lub jeśli na poziomie indywidualnym i / lub grupowym, jest reprezentowany przez osobę lub organ wyłoniony w wolnych i sprawiedliwych wyborach (reprezentacja). Na przykład, jeśli uczniowie są większością w szkole, organ szkoły, w którym mają mniej swoich przedstawicieli niż mniej liczni nauczyciele, nie może zostać uznany za organ, który uczniów reprezentuje.

Wszyscy aktorzy środowiska szkolnego są istotni - Skala uwzględnia istnienie czterech grup, reprezentujących cztery różne grupy aktorów - uczniów, nauczycieli, rodziców/opiekunów i personel merytoryczno-administracyjny, zauważając ich różne role i dążąc do zachowania równowagi między nimi. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach, uwarunkowanych sytuacją regionalną czy lokalną, pola dotyczące partycypacji rodziców/opiekunów lub personelu merytoryczno-administracyjnego w poszczególnych wymiarach lub podwymiarach można pominąć, wpisując nie dotyczy. Ten wyjątek nie dotyczy uczniów i / lub nauczycieli! Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale 3.1.

Wszystkie osoby mają takie samo znaczenie - podczas oceny poziomu partycypacji w szkole, opinie wszystkich osób reprezentujących daną grupą mają takie samo znaczenie. Oznacza to, że jeśli niektórzy uczniowie, nauczyciele, rodzice/opiekunowie lub personel merytoryczno-administracyjny mają uprzywilejowany dostęp do podejmowania decyzji, w porównaniu do innych osób z tej samej grupy i pozostali nie mają szansy, żeby te przywileje w przejrzysty sposób otrzymać to kwestie dotyczące uprzywilejowanych nie powinny decydować o wystawieniu w danym wymiarze oceny.

Liczy się tylko efektywna partycypacja (wymierzana) - Oceniając poziom partycypacji w szkole należy brać pod uwagę nie tylko możliwość uczestnictwa ale faktycznie aktorzy środowiska szkolnego z możliwości korzystają. Tak więc, nawet jeśli każdy ma prawo uczestniczyć, ale większość osób tego nie robi, wyniki samooceny powinny zakończyć się na niskim poziomie uczestnictwa.

Nie ma rzeczywistego uczestnictwa bez dostępu do istotnych informacji - dostęp do informacji stanowi fundament partycypacji w każdym wymiarze. Jeśli aktorom środowisk szkolnych nie jest dostarczana odpowiednia informacja dotyczącymi któregokolwiek wymiaru i / lub podwymiaru, oznacza to, że poziom partycypacji w szkole jest równy 0, nawet jeśli są prowadzone konsultacje, są angażowani w działania czy zapraszani do współpracy (poziomy 2, 3 i 4).

W ocenie należy brać pod uwagę zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne - oceniając poziom partycypacji w szkole należy brać pod uwagę wszystkie czynniki, jakie wpływają na określenie tego poziomu, nawet jeśli szkoła nie ma na nie wpływu. Na przykład jeśli ustawodawstwo krajowe nie daje uprawnień do podejmowania decyzji w pewnych kwestiach szkole (tych, które zostały wskazane w skali w jednym z wymiarów lub podwymiarów) należy uznać, że poziom partycypacji w tym wymiarze jest niski. Szkoły mogą więc wykorzystać wskazane deficyty w zakresie partycypacji do stworzenia Planu działań dla swojej szkoły służącego udoskonaleniu mechanizmów partycypacyjnych.

3.3. POZIOMY PARTYCYPACJI

W niniejszym narzędziu samooceny wskazano 5 następujących poziomów partycypacji³:

0		BRAK PARTYCYPACJI <i>"Czasami zapraszamy Cię do udziału w naszych działaniach i inicjatywy".</i>
1		DOSTĘP DO INFORMACJI <i>"Będzie Cię informować".</i>
2		KONSULTACJE <i>"Będziemy Cię informować, słuchać i brać pod uwagę twoje obawy i pomysły oraz przekazywać informację zwrotną dotyczącą wpływu twojej opinii na decyzję. Będziemy zasięgać twojej opinii na temat planowanych projektów i działań".</i>
3		WŁĄCZENIE <i>"Będziemy z Tobą współpracować w celu zapewnienia, że przedstawione obawy i pomysły mają bezpośrednie przełożenie na kształt zaplanowanych działań, podjętych decyzji oraz będziemy przedstawiać informację zwrotną dotyczącą wpływu twojej opinii na decyzję".</i>
4		WSPÓŁPRACA I EMPOWERMENT (WZMOCNIENIE) <i>"Będziemy z Tobą współpracować w celu sformułowania rozwiązań i włączenie twoich opinii i zalecenia w maksymalnym zakresie do podjętej decyzji" lub prościej "Wspólnie decydujemy, wspólnie realizujemy".</i>

3. Z wyjątkiem Poziomu 0 - Brak partycypacji, poziomy partycypacji i odpowiednie wyjaśnienia zostały stworzone na podstawie "IAP2 Spectrum of Public Participation", The International Association for Public Participation.

DOWIEDŹ SIĘ WIĘCEJ!⁴

0 BRAK PARTYCYPACJI

Aktorzy środowiska szkolnego nie uczestniczą, jeśli nie mają dostępu do pełnej informacji lub środków, narzędzi do udziału w codziennym życiu szkoły, a zatem uniemożliwia się im poznanie i zrozumienie pełnego obrazu szkoły (problemów, możliwości, ról, itp.). Na tym poziomie możemy także mówić o mechanizmach manipulacyjnych, np. partycypacji dekoracyjnej czy symbolicznej (tokenizm). (Hart, 1999)

Można znaleźć różne przykłady Braku Partycypacji. Bardzo częstym przykład wspomnianej wcześniej **manipulacji** jest sytuacja, w której uczniowie, nauczyciele, rodzice/opiekunowie są zaproszeni do udziału w projektowaniu, opracowywaniu pomysłów na udoskonalenie szkoły, przekazują swoje pomysły ale nigdy nie otrzymują informacji zwrotnej, nie dowiadują się czy, i/lub jak ich pomysły zostały przekształcone w "projekt społeczny" lub "plan działania na rzecz udoskonalenia partycypacji".

Mówiąc o partycypacji dekoracyjnej, możemy przywołać przykład zaproszenia uczniów lub rodziców do występów artystycznych (śpiewanie, tańczenie, dokumentacja fotograficzna) podczas akademii czy obchodach ważnych wydarzeń historycznych ale nie są oni w pełni poinformowani czego dotyczy wydarzenie, nie są zaproszeni do opracowania koncepcji wydarzenia. Ich udział ma jedynie "uświetnić" wydarzenie, nic więcej.

Partycypacja symboliczna (tokenizm) to praktyka czy też polityka, polegająca na stosowaniu symbolicznych, miłych gestach, czy deklarowaniu wysiłku w umożliwianiu szerokiego uczestnictwa w procesach decyzyjnych np. kiedy mniejszości lub grupom, które są w jakiś sposób w niekorzystnej sytuacji, proponuje się równe prawa jakie ma większość. Przykładowo, jeśli uczniowie mają jednego przedstawiciela w radzie szkoły złożonej przez 20 lub 30 osób dorosłych.

4. Z wyjątkiem Poziomu 0 - Brak Partycypacji, informacje w *"Dowiedź si wi cej"* to podsumowanie materiałów szkoleniowych 2 edycji: The Massive Online Open Course (MOOC) "Engaging Citizens: A game changer for development?", The World Bank in 2015.

1 DOSTĘP DO INFORMACJI

Aktorzy środowiska szkolnego mają stały dostęp do aktualnych, prawdziwych i obiektywnych informacji dzięki czemu mogą lepiej zrozumieć sytuację szkoły, jej problemy, możliwości, alternatywne działania czy proponowane rozwiązania.

Dostęp do informacji jest **podstawowym poziomem partycypacji**, stanowi jej fundament, jest punktem wyjścia dla każdego kolejnego poziomu i jest pierwszym krokiem do doskonalenia mechanizmu uczestniczenia.

Dostęp do informacji jest **procesem dwukierunkowym**. Fakt, że informacje są udostępniane nie oznacza, że dotarły one do potencjalnego odbiorcy. Dopiero efektywne i wystarczające udostępnienie informacji, które pozwala zainteresowanym zareagować, odnieść się do przekazanych informacji jest elementem partycypacji.

Informowanie lub otrzymywanie informacji niekoniecznie prowadzi do zdobycia wiedzy czy wzmocnienia partycypacji. Niemniej jednak proces partycypacji zawsze zaczyna się od, i jest zależny od dostępnej informacji dla wszystkich potencjalnych uczestników. Przykładowo, jak uczniowie mogą w pełni świadomie, realnie uczestniczyć w kształtowaniu środowiska szkolnego jeśli nie znają dokładnej struktury, przepisów czy obowiązującej polityki szkoły? To samo dotyczy także nauczycieli, pracowników merytoryczno-administracyjnych i rodziców/opiekunów.

Informacja jest kluczem do partycypacji!

2 KONSULTACJE

Aktorzy środowiska szkolnego otrzymują informacje ze szkoły i są proszeni o wyrażenie opinii na temat przedstawionych do konsultacji analizy, propozycji i / lub decyzji.

Proces konsultacji jest **prawdopodobnie najbardziej popularną formą partycypacji**. W społeczeństwach demokratycznych, regularnie korzystamy z mechanizmu konsultacji np.

w kwestiach związanych z decyzjami politycznymi (wybory), kwestiach społecznych i gospodarczych (badania satysfakcji, konsultacje dokumentów prawnych, budżety obywatelskie). Konsultacje to bardzo pomocny i łatwy sposób angażowania ludzi, ale może prowadzić do zmniejszenia poziomu partycypacji, jeśli informacje nie są wystarczające. Na przykład na szkole: czy ja, jako uczeń lub rodzic, zwiększam poziom swojej partycypacji odpowiadając na zapytanie? Czy otrzymałem wystarczające informacje dotyczące konsultowanej sprawy? Czy otrzymałem informację zwrotną po przeprowadzonym procesie konsultacji?

Konsultacje przyczyniają się do wzmocnienia partycypacji, tylko w momencie jeśli oprócz rzetelnej i pełnej informacji dotyczącej przedmiotu konsultacji, osoby uczestniczące w tym procesie po jego zakończeniu otrzymują informację zwrotną obrazującą wyniki konsultacji. Osoba uczestnicząca w konsultacjach z pewnością zada sobie pytanie: Czy widzę jakikolwiek wynik, efekt mojego udziału w procesie konsultacji w szkole? Jeśli odpowiedź będzie negatywna możemy być przekonani, że drugi raz ta osoba nie weźmie udziału w konsultacjach. Należy więc zdać sobie sprawę, że niedopilnowanie elementu informacji zwrotnej może mieć katastrofalne skutki i spowodować, zmniejszenie poziomu partycypacji zamiast jego wzmocnienia.

Nie zmienia to jednak faktu, że konsultacje są łatwym sposobem angażowania, zarówno małych jak i dużych grup uczestników i zawsze będą stanowiły ważny element procesu partycypacji. Kiedy stosowana jest odpowiednia metodologia, dokłada się wszelkich starań aby podsumować proces konsultacji i przedstawić jego wyniki, konsultacje mogą motywować ludzi do jeszcze pełniejszej partycypacji.

3 WŁĄCZENIE

Osoby decyzyjne pracują bezpośrednio z różnymi aktorami środowiska szkolnego aby zapewnić im poczucie, przekonanie, że ich wątpliwości, obawy jak i pomysły czy aspiracje są dobrze znane i rozumiane przez osoby decyzyjne oraz że będą brane pod uwagę w procesie decyzyjnym.

Kiedy osoby są włączane w procesy decyzyjne, biorą udział, działają wspólnie z innymi mają możliwość wyrażania własnych opinii na temat konkretnych działań, decyzji i procesów, mają poczucie sprawstwa, czują się częścią danego przedsięwzięcia. Zatem włączenie, zaangażowanie oznacza Partycypację, które może być mniej lub bardziej aktywna w zależności od sytuacji. W szkole uczniowie mogą być włączeniu lub z własnej inicjatywy angażować się w przygotowanie zajęć edukacyjnych lub kulturalnych; podobnie rodzice/opiekunowie mogą być włączeniu lub samodzielnie angażować się w różne zajęcia szkolne (czytanie lub opowiadanie historii, opisywanie ich pracy uczniom, itp.); nauczycieli i pracownicy merytoryczno-administracyjni mogą być włączeniu lub samodzielnie zaangażować się w różnego rodzaju dodatkowe projekty szkolne.

Aby przeanalizować wpływ włączenia, zaangażowania na poziom partycypacji należy wziąć pod uwagę kilka punktów: pierwszy dotyczy **poziomu inicjatywy uczestnika** (na przykład: czy rodzice/opiekunowie byli zaangażowani w dane przedsięwzięcie z własnej inicjatywy czy zostali zaproszeni przez nauczycieli?); drugi jest związany z **równym prawem do angażowania się** np. uczniowie byli zaangażowani w przygotowanie przedstawienia szkolnego, ale czy byli włączeni we wszystkie etapy przygotowań czy tylko w te, które dla nich zaplanował nauczyciel?; i ostatni, najistotniejszy punkt związany **podjęciem decyzji**. Czy możliwe jest włączenie wszystkich uczestniczących w danym przedsięwzięciu w proces decyzyjny? Czy uczniowie biorą udział w tworzeniu Rocznych planów działań w szkole? Czy rodzice/opiekunowie zajmują się rozwiązywaniem problemów dyscyplinarnych? Czy nauczyciele i personel merytoryczno-administracyjny jest zaangażowany w tworzenie wewnętrznych przepisów szkolnych?

Zaangażowanie, włączenie jest zawsze formą partycypacji, która zwiększa poczucie przynależność, buduje relacje w grupie i tożsamość organizacji/społeczności. W zależności od tego kto zainicjował zaangażowanie się danej osoby (czy on/ona sama czy na czyjeś zaproszenie), czy wszyscy mają równe prawo do określenia w co się chcą angażować i mają wpływ na podjętą decyzję proces włączenia, angażowania się może być mniej lub bardziej satysfakcjonujący, a tym samym promować i wzmacniać indywidualny poziom partycypacji.

4 WSPÓŁPRACA I EMPOWERMENT (WZMOCNIENIE)

Osoby decyzyjne współpracują z aktorem środowiska szkolnego w każdym aspekcie, zakresie decyzyjności, w tym opracowywaniu różnych rozwiązań, planów i wyborze tych najbardziej korzystnych lub ostateczne podejmowanie decyzje znajduje się bezpośrednio w rękach aktora(ów) środowiska szkolnego.

Współpracować oznacza pracować razem, czyli różne osoby, grupy wspólnie opracowują, tworzą, organizują, wdrażają, oceniają. Partycypacja w tym kontekście powinna być rozumiana jako wspólne działania uczestników. **Zasadniczo Partycypacja jest więc procesem wspólnym.**

W tych procesach każdy uczestnik wkłada trochę wysiłku, kreatywności, odpowiedzialności lub jakiegokolwiek innego własnego zasobu we wspólne przedsięwzięcie. Dlatego też współpraca jest najwyższą formą partycypacji, co wskazuje nie tylko na inicjatywę, równe prawo do angażowania się i udział w podejmowaniu decyzji, ale także na stałe dyskutowanie, wymianę poglądów, opinii oraz dzieje się odpowiedzialnością i korzyściami.

Warto siebie zadać pytanie czy w szkołach nauczyciele uczestniczą procesie wychowania uczniów Czy w klasie uczniowie współpracują żeby pomóc nowej osobie zasymilować się z grupą lub rozwiązują wspólnie problemy? Czy możemy zidentyfikować przykłady współpraca nauczycieli i uczniów, nauczycieli i personelu merytoryczno-administracyjnego lub nauczyciele i rodziców/ opiekunów?

Partycypacja zawsze jest formą empowerment'u. Wszystkie poziomy Partycypacji: dostęp do informacji, konsultacje, zaangażowanie lub współpraca, powodują że osoby uczestniczące zyskuje moc sprawczą. Oznacza to, że mają władzę nad sobą (samorealizacja), wpływają na otoczenie, kreują zmiany i się rozwijają. Taka zmiana jest jednak możliwa tylko w sytuacji gdy osoba angażuje się w pełni świadomie i wzmacnianie tzw. poczucia sprawstwa staje się jej naturalnym sposobem bycia. Osoby świadome siły działań partycypacyjnych bardzo często szukają nowych form Uczestniczenia, i to właśnie od wzmacniania kompetencji partycypacyjnych obywateli zależy rozwój równoważonych organizacja, a tym samym całych społeczeństw.

4. SKALA OKREŚLAJĄCA POZIOM PARTYCYPACJI W SZKOŁACH

A. UCZENIE SIĘ

Ten wymiar obejmuje wszystkie decyzje dotyczące indywidualnych i grupowych procesów uczenia się, które zachodzą w szkole oraz w klasie i poza nią, w tym formalne programy nauczania⁵, zajęcia ponadprogramowe i dodatkowe⁶, na poziomie szkoły i klasy.

B. ZARZĄDZANIE

Ten wymiar obejmuje procesy decyzyjne niezwiązane z nauką, które odbywają się na klasowym lub szkolnym poziomie, a także kiedy decyzje te są wdrażane i oceniane.

C. PRZYNALEŻNOŚĆ DO WIĘKSZEJ SPOŁECZNOŚCI

Ten wymiar obejmuje sieć relacji łączących szkołę z innymi podmiotami społecznymi, innymi szkołami, grupami społecznymi, rodzinami, przedsiębiorstwami, władzami publicznymi i organizacjami pozarządowymi na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

D. WŁĄCZENIE

Ten wymiar dotyczy zasady mówiącej o tym, że wszyscy aktorzy środowiska szkolnego partycypują na takich samych zasadach, bez dyskryminacji - niezależnie od ich pochodzenia, koloru skóry, płci, religii, światopoglądu, języka, opinii politycznej, posiadanych dóbr, statusu społecznego itp. Oznacza to równouprawnienie wszystkich osób, zapewnienie im równego dostępu i możliwości uczestniczenia oraz usunięcie barier na wszystkich szczeblach Partycypacji (dostępu do informacji, konsultacji, włączenia, współpracy i empowerment'u).

5. "Program nauczania odnosi się do wiedzy i umiejętności, których uczniowie powinni się nauczyć, czyli określa cele kształcenia i wychowania oraz sposoby ich realizacji zgodne z podstawą programową; wskazuje zadania i projekty skierowane do uczniów; zakres materiałów edukacyjnych jak książki, materiały, filmy, prezentacje itp. oraz sposób oceny postępów w nauce." Źródło: *The Glossary of Education Reform* dostępne pod adresem <http://edglossary.org/curriculum/>

6. "Ogólnie rzecz biorąc, zajęcia ponadprogramowe stanowią rozwinięcie formalnego programu nauczania, a zajęcia dodatkowe mogą być oferowane lub koordynowane przez szkołę, ale nie są powieleniem zajęć wynikających z programu nauczania. To rozróżnienie jest w praktyce bardzo rozmyte, a pojęcia są często używane zamiennie. Na przykład zajęcia sportowe są często uważane za zajęcia pozalekcyjne, podczas gdy targi nauk ścisłych byłyby najprawdopodobniej rozpatrywane jako zajęcia programowe, biorąc pod uwagę, że uczniowie uczą się nauk ścisłych. Uczestnictwo może być obowiązkowe, uczniowie mogą być oceniani lub nauczyciel nauk ścisłych może koordynować targi. Tak więc w niektórych szkołach zajęcia lekkoatletyczne mogą być uznane za programowe, podczas gdy w innych targi nauk ścisłych zostaną uznane za pozalekcyjne." Źródło: *The Glossary of Education Reform* dostępne pod adresem <http://edglossary.org/co-curricular/>

A. UCZENIE SIĘ

Ten wymiar obejmuje wszystkie decyzje dotyczące indywidualnych i grupowych procesów uczenia się zachodzących w szkole, w klasie i poza nią, w tym formalne programy nauczania, zajęcia pozatekcyjne i dodatkowe, na poziomie szkoły i klasy.

A.1. TWORZENIE PROGRAMÓW NAUCZANIA Tworzenie/Opracowanie elementów programów nauczania, takich jak zakres merytoryczny i cele edukacyjne na poziomie szkoły i klasy.

A.2. WDRAŻANIE PROGRAMÓW NAUCZANIA Wdrażanie formalnych elementów programu nauczania, w tym metodologie i działania służące grupowej oraz indywidualnej nauce.

A.3. OCENA PROGRAMÓW NAUCZANIA Działania związane z ewaluacją programów nauczania, w tym narzędzia oceny poziomu realizacji programu nauczania, np. formy przekazywania informacji zwrotnej, sugestie dotyczące sposobu uzupełniania braków wiedzy czy umiejętności, system oceniania itp.

A.4. PONADPROGRAMOWE I DODATKOWE ZAJĘCIA EDUKACYJNE Definicja i sposoby wdrożenie ponadprogramowych i dodatkowych zajęć, w tym zakres merytoryczny, cele edukacyjne, metody pracy (definicja na stronie 21). Zajęcia ponadprogramowe i dodatkowe mogą obejmować: wycieczki i podróże, dodatkowe kursy i lekcje, projekty szkolne, integrację uczniów, aktywności społeczna, wydarzenia kulturalno-artystyczne.

Uwaga: W niektórych przypadkach, tworzenie programów nauczania i wdrażanie programu nauczania są ze sobą tak powiązane, tak od siebie współzależne, że nie ma sensu mówić o tych dwóch podwymiarach oddzielnie. Jeśli tak jest w przypadku twojej szkoły, dokonaj oceny jedynie w podwymiarze „A1 – Tworzenie programu nauczania i przyznawane każdemu z aktorów środowiska szkolnego punkty w tym podwymiarze pomnóż razy dwa.

POZIOMY PARTYCYPACJI

0 Nie uczestniczą

1 Mają dostęp do informacji

2 Konsultuje się z nimi podejmowane decyzje

3 Są włączeni w procesy decyzyjne

4 Współdecydują lub współpracują podczas procesu decyzyjnego (samodzielnie lub wspólnie z innymi aktorami środowiska szkolnego)

		DLACZEGO WYBRALIŚCIE TEN POZIOM ?				
		0	1	2	3	4
UCZNIOWIE ☐	A1					
	A2					
	A3					
	A4					
NAUCZYCIELE ☐	A1					
	A2					
	A3					
	A4					
RODZICE / OPIEKUNOWIE ☐	A1					
	A2					
	A3					
	A4					
PERSONEL MERYTORYCZNO- ADMINISTRACYJNY ☐	A1					
	A2					
	A3					
	A4					

POZIOMY PARTYCYPACJI

0 Nie uczestniczą

1 Mają dostęp do informacji

2 Konsultuje się z nimi

3 podejmowane decyzje

4 Są włączeni w procesy decyzyjne

5 Współdecydują lub współpracują

6 podczas procesu decyzyjnego

KILKA PRZYKŁADÓW DZIAŁAŃ I INICJATYW OBRAZUJĄCYCH KAŻDY Z WYMIENIONYCH POZIOMÓW PARTYCYPACJI

A.1. | TWORZENIE PROGRAMÓW NAUCZANIA

- 1 Nauczyciele tworzą okazje w klasie, aby przedstawić założenia programów nauczania uczniom i/lub ich rodzicom, przede wszystkim w zakresie celów edukacyjnych;
- 2 Nauczyciele mogą przesyłać do odpowiedniego Ministerstwa swoje uwagi i sugestie dotyczące programu nauczania oraz proponować założenia merytoryczne każdego przedmiotu;
- 2 Nauczyciele zbierają informacje zwrotną od uczniów; rodziców, pozostałych pracowników szkoły na temat ich motywacji, zainteresowania, obawy i/lub ewentualny uwag odnoszących się do tworzenia programu nauczania;
- 3 Uczniowie przygotowują i prowadzą merytoryczną część lekcji np. wykład;
- 4 Nauczyciele mogą zaproponować projekty pilotażowe (autorski program nauczania) odpowiedniej instytucji nadzoru (np. MEN), aby wdrażać innowacyjne metody pracy w swoich szkołach;
- 4 Plany Nauczania opracowane są wspólnie przez uczniów i nauczycieli;
- 4 Plan procesu zdobywania wiedzy jest opracowywany wspólnie przez nauczycieli i uczniów w celu wspierania ich rozwoju osobistego i przekazywania wskazówek dotyczących osiągania celów edukacyjnych.

A.2. | WDRAŻANIE PROGRAMÓW NAUCZANIA

- 1 Nauczyciele tworzą okazje, aby przedstawić założenia programów nauczania uczniom i/lub ich rodzicom, przede wszystkim w zakresie sposobu realizacji programu nauczania, wykorzystywanych metod uczenia, proponowanych działań;
- 2 Uczniowie i rodzice/opiekunowie mogą dyskutować o metodach pracy z młodzieżą i wysuwają swoje propozycje;
- 3 Nauczyciele rozważają uczniowskie (indywidualne i grupowe) preferencje dotyczące sposobu uczenia, metod pracy we wdrażaniu programów nauczania;
- 4 Uczniowie samodzielnie przygotowują i prowadzą lekcje, w wybrany przez siebie sposób;
- 4 Uczniowie decydują jak zgłębiać określony temat, w jaki sposób zdobywać rzetelne informacje;
- 4 Nauczyciele są odpowiedzialni za przygotowywanie szczegółowego planu wdrożenia programu nauczania, w tym opisanie planowanych metod pracy, celów nauczania itp.

A.3. | OCENA PROGRAMÓW NAUCZANIA

- 1 🗎 Szkoła tworzy okazje, aby wyjaśnić kryteria i standardy oceny na początku roku szkolnego i/lub przez cały rok szkolny;
- 1 🗎 Rodzice/opiekunowie są poinformowani o obowiązującym systemie oceny w szkole, dane te są również dostępne na stronie internetowej szkoły;
- 2 🗎 Nauczyciele tworzą okazje, aby otrzymywać i przekazywać szczegółową informację zwrotną na temat ocen i postępów w nauce uczniów,
- 2 🗎 Nauczyciele bliższe relacje oraz zrozumieć osobiste i rodzinne aspekty, które mogą wpłynąć na wyniki i proces uczenia się każdego z uczniów;
- 2 🗎 Nauczyciele aranżują momenty, w trakcie których uczniowie mogą, zastanowić się nad swoimi preferencjami dotyczącymi metod uczenia się, efektywnymi formami absorbowania wiedzy i na ich podstawie tych informacji zwrotnych, mogą dostosowywać swój „nauczycielski warsztat”;
- 2,3,4 🗎🗎🗎🗎 Koła wzajemnej ewaluacji (mogą być uznane za poziom uczestnictwa 2, 3 lub 4 w zależności od celu i siły oddziaływania tych kół; na przykład mówimy o poziomie 2, jeśli jest tylko przestrzeń do wzajemnej wymiany informacji między tą samą grupą aktorów np. uczniowie dyskutują między sobą; o poziomie 4 możemy mówić kiedy to pomysły na przeprowadzenie ewaluacji i jej forma zostały wypracowane i zrealizowane wspólnie;
- 4 🗎🗎 Ciągły proces samooceny i ewaluacji w relacji uczeń-uczeń, prowadzony za pomocą różnych narzędzi (ocena poziomu realizacji planu nauczania, spotkania z nauczycielami i uczniami, uzupełnianie kwestionariuszy samoocena itp.), wszystkie co jest kluczowe dla oceny końcowej ucznia.

A.4. | PONADPROGRAMOWE I DODATKOWE ZAJĘCIA EDUKACYJNE

- 1 🗎 Uczniowie, rodzice/opiekunowie i pozostali personel szkoły są regularnie informowani przez różne kanały (gazetki szkolne, facebook, strona internetowa, dziennik elektroniczny itd) o wszystkich zajęciach ponadprogramowych i dodatkowych odbywających się w szkole, w tym o harmonogramach, zakresie merytorycznym itd.;
- 1 🗎 Studenci są z wyprzedzeniem informowani o rodzaju zajęć ponadprogramowych i dodatkowych planowanych do wdrożenia w przyszłym roku szkolnym;
- 2 🗎 A needs assessment is done every year to assess students' and parents/tutors interests, motivations and intentions regarding co-curricular and extra-curricular contents;
- 2 🗎 Szkoła prowadzi konsultacje z rodzicami uczniów w zakresie zasadności organizowania konkretnych zajęć ponadprogramowych i dodatkowych, np. podczas rocznych spotkań organu zarządzającego szkołą z rodzicami;
- 3 🗎🗎 Rodzice/opiekunowie są zachęcani do aktywnego udziału się w życie szkoły podczas wydarzeń kulturalnych i różnych uroczystości organizowanych w szkole;
- 4 🗎🗎 Rada rodziców wspiera organizację zajęć ponadprogramowych i dodatkowych w różnych formach m.in. finansowej, organizacyjnej, merytorycznej itp.;
- 4 🗎🗎 Nauczyciele i personel merytoryczno-administracyjny prowadzą zajęcia ponadprogramowe i dodatkowe np. warsztaty, pogadanki, prezentacje, warsztaty teatralne, kulinarne, ogrodnicze itp.), aby dzielić się wiedzę, pasją i doświadczeniem z uczniami;
- 4 🗎🗎 Rodzice/opiekunowie organizują różnego rodzaju zajęcia, wykłady, pogadanki dla uczniów.

B. ZARZĄDZANIE

Ten wymiar obejmuje procesy decyzyjne niezwiązane z nauką, które odbywają się na klasowym lub szkolnym poziomie, a także kiedy decyzje te są wdrażane i oceniane.

B.1. ZARZĄDZANIE W KLASIE

Sprawy istotne dla danej klasy (poza realizacją i oceną wdrażania programów nauczania), takie jak procedury i praktyki dotycząca funkcjonowania klasowy, rozwiązywanie konfliktów, organizacja przestrzeni klasy itp.

B.2. PLANOWANIE STRATEGICZNE NA POZIOMIE SZKOŁY

Główna struktura funkcjonowania szkoły, w tym przepisy i procedury dotyczące misji szkoły, celów edukacyjnych i wychowawczych, wyznaczanych priorytetów, kierunków rozwoju, planu działania, budżetu itd.

B.3. ZARZĄDZANIE SZKOŁĄ

Wdrażanie planów strategicznych, w tym podejmowanie decyzji w kwestiach dotyczących wydatkowania budżetu, zasobów ludzkich, zasoby rzeczowych, harmonogramów zajęć (plan lekcji), stosowanie środków dyscyplinarnych, rozwiązywanie konfliktów itd.

B.4. MONITORING I EWALUACJA

Bieżące nadzorowanie, monitorowanie procesu zarządzania szkołą oraz ocena efektywności osiągania założonych celów strategicznych, przestrzegania procedur (czy działania są zgodne z prawem i wewnętrznymi procedurami), zasad etycznych i organizacyjnych obowiązujących w szkole; wszelkie działania służące ocenie funkcjonowania szkoły w najlepszym interesie społecznym i wspólnoty szkolnej.

POZIOMY PARTYCYPACJI

0 Nie uczestniczą

1 Mają dostęp do informacji

2 Konsultuje się z nimi podejmowane decyzje

3 Są włączeni w procesy decyzyjne

4 Współdecydują lub współpracują podczas procesu decyzyjnego (samodzielnie lub wspólnie z innymi aktorami środowiska szkolnego)

		0	1	2	3	4	DLACZEGO WYBRALIŚCIE TEN POZIOM ?
UCZNIOWIE	B1						
	B2						
	B3						
	B4						
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>							
NAUCZYCIELE	B1						
	B2						
	B3						
	B4						
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>							
RODZICE / OPIEKUNOWIE	B1						
	B2						
	B3						
	B4						
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>							
PERSONEL MERYTORYCZNO-ADMINISTRACYJNY	B1						
	B2						
	B3						
	B4						
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>							

POZIOMY PARTYCYPACJI

- 0 Nie uczestniczą
- 1 Mają dostęp do informacji
- 2 Konsultuje się z nimi
podejmowane decyzje
- 3 Są włączeni w procesy decyzyjne
- 4 Współdecydują lub współpracują
podczas procesu decyzyjnego

KILKA PRZYKŁADÓW DZIAŁAŃ I INICJATYW OBRAZUJĄCYCH KAŻDY Z WYMIENIONYCH POZIOMÓW PARTYCYPACJI

B.1. | ZARZĄDZANIE W KLASIE

- 1 Organizuje się spotkania informacyjne dotyczące zasad funkcjonowania w klasie;
- 2 Nauczyciele poświęcają czas na lekcjach np. wychowawczych, aby omówić z uczniami reguły funkcjonowania w klasie i inne tematy, które uznają za istotne dla zarządzania klasą;
- 2 Podczas spotkań klasowych uczniowie mogą zaproponować sposoby rozwiązywania problemów czy konfliktów;
- 3 Każda klasa ma swojego „nauczyciela” (opiekun lub wychowawca), który jest odpowiedzialny za promowanie partycypacji uczniów we wszystkich procesach decyzyjnych w klasie, a w razie potrzeby przedstawia decyzje, propozycje decyzji klasy innym aktorom środowiska szkolnego (rodzice, grono pedagogiczne) lub organom szkoły (rada szkoły, dyrekcja itp.);
- 3,4 Nauczyciele stwarzają uczniom możliwość wspólnego wypracowania najważniejszych zasad funkcjonowania klasy i ich ewentualnej aktualizacji w czasie roku szkolnego;
- 4 Uczniowie i nauczyciele wspólnie tworzą zasady funkcjonowania klasy.

B.2. | PLANOWANIE STRATEGICZNE NA POZIOMIE SZKOŁY

- 1 Wszyscy aktorzy środowiska szkolnego otrzymują informacje dotyczące strategii szkoły, zasad jej funkcjonowania, mają dostęp do dokumentów strategicznych za pośrednictwem strony internetowej szkoły lub materiały są przesyłane pocztą elektroniczną, wewnętrznym systemem komunikacji np. dzienniki elektroniczne itp.;
- 2 Uczniowie mogą brać udział w procesach konsultacji na najistotniejszych dokumentów strategicznych, takich jak regulamin/statut szkoły, system oceniania szkół, itp.;
- 2 Proces konsultacji dokumentów strategicznych odbywa się przy użyciu różnych kanałów komunikacji, takich jak poczta elektroniczna, wewnętrzne systemy komunikacji, spotkania osobiste, kwestionariusze;
- 4 Organ, w którym wszyscy aktorzy środowiska szkolnego mają swoich przedstawicieli i prawo głosu powinien zakładać reguły proporcjonalności, aby umożliwić realne współtworzenie dokumentów strategicznych wszystkim grupom zainteresowanych.

B.3. | ZARZĄDZANIE SZKOŁĄ

- 1 Aktorzy środowiska szkolnego są regularnie informowani o sytuacji w zakresie realizacji planu działań szkoły i jej budżetu;
- 2 Uczniowie i ich rodzice/opiekunowie/rodziny mogą konsultować propozycje oferowanych w szkole zajęć ponadprogramowych, profili edukacyjnych, a także środków dyscyplinarnych czy sposobów rozwiązywania konfliktów, mogą zgłaszać w tych zakresach swoje propozycje, pomysły;
- 3 Uczniowie i nauczyciele są członkami organu rozwiązyującego konflikty, debatującego na temat bieżących problemów w szkole.

B.4. | MONITORING I EWALUACJA

- 1 Raporty z samooceny szkoły są publikowane na jej stronie internetowej i / lub w formie papierowej są udostępniane w szkole;
- 2 Przedstawiciele różnych grup aktorów środowiska szkolnego mają możliwość bezpośrednio lub za pośrednictwem ich przedstawicieli (samorząd uczniowski, przedstawiciele grona pedagogicznego, rada rodziców itp.), uczestniczyć w zewnętrznych lub wewnętrznych procesy oceny szkoły np. wypełniając ankiety; udzielając wywiadów indywidualnych czy biorąc udział w grupach fokusowych itd.;
- 2 Aktorzy środowiska szkolnego mogą wyrażać swoją opinię na temat zakresu planowanej ewaluacji (zakres tematyczny czy też metody prowadzenia ewaluacji);
- 3 Uczniowie biorą udział w regularnej ocenie funkcjonowania szkoły, na przykład wchodząc w skład zespołu, który gromadzi i analizuje dane oraz przygotowuje sprawozdanie z procesu ewaluacji;
- 4 Wszyscy aktorzy środowiska szkolnego biorą udział w projektowaniu i wdrażaniu procesu monitorowania i ewaluacji szkoły.

C. PRZYNALEŻNOŚĆ DO WIĘKSZEJ SPOŁECZNOŚCI

Ten wymiar obejmuje sieć relacji łączących szkołę z innymi podmiotami społecznymi, innymi szkołami, grupami społecznymi, rodzinami, przedsiębiorstwami, władzami publicznymi i organizacjami pozarządowymi na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

C.1. RELACJE SZKOŁY ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ (OTOCZENIEM) Działania, inicjatywy, projekty i programy łączące ze sobą różne szkoły, grupy społeczne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i organy władzy publicznej (np. samorządowe) z otoczenia szkoły wspierające proces edukacyjny, osobisty rozwoju uczniów, wzmacniające partycypację społeczną uczniów i integrację szkoły ze społecznością. Te działania mogą być promowane przez szkoły w ich otoczeniu lub przez innych członków społeczności w szkole. Inicjatywy mogą obejmować: wolontariat lub praktyki, staże umożliwiający zdobywanie doświadczenia, działania edukacyjne mających na celu włączenie uczniów w życie społeczności, rozpoznawanie jej potrzeb, rozwiązywanie problemów, kreowanie przestrzeni i wzmacnianie poczucia przynależności do wspólnoty.

C.2. RELACJE SZKOŁY Z MIĘDZYNARODOWĄ I GLOBALNĄ SPOŁECZNOŚCIĄ

Transgraniczne wymiany, projekty i programy wspierające proces uczenia się, osobistego rozwoju uczniów i integracji ze zglobalizowanym światem, które są organizowane i promowane przez szkołę lub jakiegokolwiek podmiot publiczny czy prywatny zaangażowany w jej życie. Inicjatywy mogą obejmować między innymi: szkolne wymiany uczniów, wizyty studyjne w obcych krajach, kursy językowe za granicą, wymiana młodzieży zorganizowana przez organizacje pozarządowe, możliwości mobilności międzynarodowych oferowane przez organizacje pozarządowe, międzynarodowy wolontariat lub tzw. job shadowing dla nauczycieli pozwalający zdobywać doświadczenia zawodowe.

POZIOMY PARTYCYPACJI

0 Nie uczestniczą

1 Mają dostęp do informacji

2 Konsultuje się z nimi
podejmowane decyzje

3 Są włączeni w procesy decyzyjne

4 Współdecydują lub współpracują podczas procesu decyzyjnego
(samodzielnie lub wspólnie z innymi aktorami środowiska szkolnego)

		DLACZEGO WYBRALIŚCIE TEN POZIOM ?				
		0	1	2	3	4
UCZNIOWIE	C1					
	C2					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>						
NAUCZYCIELE	C1					
	C2					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>						
RODZICE / OPIEKUNOWIE	C1					
	C2					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>						
PERSONEL MERYTORYCZNO-ADMINISTRACYJNY	C1					
	C2					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>						

PARTICIPATION LEVELS

- 0 Do not take part
- 1 Are informed
- 2 Are consulted
- 3 Are involved
- 4 Collaborate or Co-decide

KILKA PRZYKŁADÓW DZIAŁAŃ I INICJATYW OBRAZUJĄCYCH KAŻDY Z WYMIENIONYCH POZIOMÓW PARTYCYPACJI

C.1. I RELACJE SZKOŁY ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ (OTOCZENIEM)

- 1 Aktorzy środowiska szkolnego uzyskują informacje poprzez różne kanały (biuletyny cyfrowe, poczta elektroniczna, posty na Facebooku, wewnętrzny system komunikacji np. dzienniki elektroniczne) o działaniach prowadzonych przez szkołę wraz z lokalnymi organizacjami pozarządowymi;
- 2 Szkoła corocznie zbiera propozycje od uczniów, nauczycieli, pozostałego personelu szkoły dotyczące możliwej propozycji współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, firmami czy instytucjami publicznymi (domy kultury, ośrodki sportu, Urzędy itp.);
- 3 Nauczyciele angażują uczniów w organizację wydarzeń dla społeczności lokalnej uwzględniając ich pomysły i inicjatywy;
- 3 Organizacje pozarządowe zapraszają uczniów do współorganizacji wydarzeń, realizacji projektów w środowisku lokalnym;
- 4 Nauczyciele i uczniowie wspólnie decydują o projektach, które są realizowane w środowisku lokalnym;
- 4 Organizacje pozarządowe i uczniowie wspólnie organizują krajową, wymianę młodzieży, wyjazd edukacyjny, szkolenia, warsztaty lub inne zajęcia w szkole.

C.2. | RELACJE SZKOŁY Z MIĘDZYNARODOWĄ I GLOBALNĄ SPOŁECZNOŚCIĄ

- 1 Aktorzy środowiska szkolnego otrzymują informacje poprzez różne kanały (biuletyn cyfrowy, poczta elektroniczna, strona internetowa, posty w mediach społecznościowych itd.) o międzynarodowych działaniach prowadzonych przez szkołę lub z jej udziałem przez partnerskie podmioty publiczne lub prywatne;
- 2 Aktorzy środowiska szkolnego uczestniczą w grupie roboczej, zespole konsultacyjnym i mają możliwość przedstawienia swoich pomysłów na działania na poziomie międzynarodowym;
- 3 Organizacje młodzieżowe, pozarządowe w partnerstwie ze szkołą organizują otwarte, dostępne dla wszystkich uczniów nabory uczestników międzynarodowych wymian, obozów letnich, zimowych itp.;
- 4 Organizacje pozarządowe i uczniowie wspólnie planują i organizują międzynarodowe wymiany, szkolenia, warsztaty, obozy, projekty edukacyjne itp.

D. WŁĄCZENIE

Ten wymiar dotyczy zasady mówiącej o tym, że wszyscy aktorzy środowiska szkolnego partycypują na takich samych zasadach, bez dyskryminacji - niezależnie od ich pochodzenia, koloru skóry, płci, religii, światopoglądu, języka, opinii politycznej, posiadanych dóbr, statusu społecznego itp. Oznacza to równouprawnienie wszystkich osób, zapewnienie im równego dostępu i możliwości uczestniczenia oraz usunięcie barier na wszystkich szczeblach Partycypacji (dostępu do informacji, konsultacji, włączenia, współpracy i empowerment'u).

Jest to wymiar przekrojowy, który ma na celu ocenę istnienia odpowiednich mechanizmów wspierających włączenie osób i grupy (spośród uczniów; nauczycieli, rodziców/opiekunów i personelu merytoryczno-administracyjnego), które doświadczają wykluczenia. Działania w tym wymiarze mają zapewnić uczestnictwo/włączenie w pozostałych trzech wymiarach tj.:

A - uczenie się;

B - zarządzanie;

C - przynależność do większej społeczności.

UWAGA: Przed przystąpieniem do oceny tego wymiaru, ważnym jest przeprowadzenie analizy i zidentyfikowanie osób lub grup, które doświadczają wykluczenia, w jakich aspektach i w jakiej formie jest widoczne.

POZIOMY PARTYCYPACJI

W tym wymiarze, zamiast używać poziomów partycypacji od 0 do 4, szkoły same oceniają sytuację i przyznają odpowiednią liczbę punktów według niniejszego klucza:

- 1 punkt, jeśli nie ma mechanizmów wspierających włączenia w życie szkoły osób wykluczonych;
- 2 punkty, jeśli istnieje kilka mechanizmów wspierających włączenie ale trzeba jeszcze nad nimi pracować;
- 3 punkty, jeśli istnieją pewne mechanizmy wspierające włączenie społeczne, ale musimy je pogłębiać i/lub różnicować;
- 4 punkty, jeśli istnieje wiele mechanizmów wspierających włączenie i działają całkiem dobrze.

		1	2	3	4	DLACZEGO WYBRALIŚCIE TEN POZIOM ?
UCZNIOWIE	A					
	B					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>	C					
NAUCZYCIELE	A					
	B					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>	C					
RODZICE / OPIEKUNOWIE	A					
	B					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>	C					
PERSONEL MERYTORYCZNO-ADMINISTRACYJNY	A					
	B					
SUMA PUNKTÓW <input type="text"/>	C					

KILKA PRZYKŁADÓW DZIAŁAŃ I INICJATYW OBRAZUJĄCYCH KAŻDY Z WYMIENIONYCH POZIOMÓW PARTYCYPACJI

WYMIAR A | UCZENIE SIĘ

- program nauczania jest tworzony z uwzględnieniem różnych uwarunkowań min. społecznych, ekonomicznych i kulturowych uczniów i innych aktorów środowiska szkolnego;
- program nauczania obejmuje zagadnienia związane z prawami człowieka, postawami obywatelskimi i demokratycznymi;
- książki szkolne, materiały edukacyjne są dostępne w brajlu lub jako audiobooki;
- szkoła jest dostosowana i dostępna dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich;
- szkoła oferuje wsparcie dla uczniów żyjących w niekorzystnych warunkach ekonomicznych, dzięki któremu mają dostęp do niezbędnych materiałów i książek;
- wszyscy uczniowie mają dostęp do pomocy pedagogicznej dostosowanej do ich potrzeb;
- planowane i realizowane są dodatkowe zajęcia ponadprogramowe, uwzględniające specyficzne potrzeby (poznawcze, fizyczne, a także związane z miejscem zamieszkania uczniów np. godziny dostosowane do rozkładu komunikacji publicznej młodzieży mieszkającej daleko);
- podczas zajęć używa się języka równościowego i integracyjnego (przykładowo z uwzględnieniem płci) oraz metody pracy dostosowane do konkretnych potrzeb uczniów;
- szkoła promuje uczenia się przez całe życie poprzez działania, umożliwiające kontakt z osobami doświadczonymi, pracującymi, prezentującymi różne zainteresowania, kręgi kulturowe itp., pozwoli to także na promocję otwartości, tolerancji międzykulturowej;
- uczniowie będący członkami mniejszości religijnych i kulturalnych, mają możliwość podczas zajęć pozalekcyjnych zaprezentować zainteresowanym swoją kulturę czy opowiedzieć o swojej religii;
- szkoła stara się umożliwić obcokrajowcom dostęp do zajęć w ich języku ojczyznym lub pomoc asystenta np. jak w przypadku mniejszości romskiej;
- rodzice/opiekunowie i uczniowie, którzy nie umieją sprawnie wypowiedzieć się w języku obowiązującym w danej szkole, mogą korzystać z pomocy tłumacza aby swobodnie komunikować się w języku ojczyznym i uzyskać informacje o procesie uczenia się i integracji ucznia w szkole;
- szkoły wyposażone są w zespół interdyscyplinarny wspierający uczniów, jego rodziny w specyficznych potrzebach edukacyjnych, emocjonalnych i społecznych lub potrafią w razie potrzeby skierować ich do właściwych instytucji pomocowych.

WYMIAR B | ZARZĄDZANIE

- szkoła zapewnia, że wszystkie jej organy są przygotowane do wsluchiwania się w potrzeby wszystkich osób i zwracają szczególną uwagę na wyrównywanie szans osób defaworyzowanych lub borykających się z wykluczeniem;
- szkoła zapewnia równy dostęp do uczestniczenia w procesach decyzyjnych czy zasiadania w organach szkoły;
- mniejszości mogą swobodnie organizować się w sposób formalny lub nieformalny, w celu wzmocnienia swego głosu w strukturach szkoły;
- szkoły tworzą warunki dla nauczycieli i innych pracowników tymczasowo pracujących w szkole, aby w pełni uczestniczyli w procesach decyzyjnych i życiu szkoły;
- bieżące działania zarządcze są planowane i wdrażane przy użyciu języka równościowego i integrującego oraz metod dostosowanych do różnych potrzeb;
- dokumenty i regulacje szkolne są opracowywane z uwzględnieniem różnych uwarunkowań społecznych, ekonomicznych i kulturowych uczniów, nauczycieli i pozostałych pracowników szkoły.

WYMIAR C | PRZYNALEŻNOŚĆ DO WIĘKSZEJ SPOŁECZNOŚCI

- wspiera się uczniów, którzy żyją w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej aby korzystali z zasobów społeczności lokalnej (bycie częścią lokalnej wspólnoty);
- równy dostęp dla wszystkich aktorów środowiska szkolnego do udziału w działaniach realizowanych wspólnie przez szkołę i innych partnerów lokalnych np. inne szkoły, organizacje pozarządowe, samorządy, instytucje kultury itd.;
- projekty, inicjatywy rozwijane w partnerstwie między szkołami, organizacjami pozarządowymi, władzami lokalnymi i innymi podmiotami zajmują się integracją, poruszają tematy i zagadnienia, związane z podnoszeniem świadomości na temat istniejącej dyskryminacji, przemocy, zastraszania, innych kwestii społecznych. Promują zasadę równych szans poprzez edukację o prawach człowieka;
- szkoła zapewnia, że działania z/lub społecznością lokalną odpowiadają konkretnym potrzebom wszystkich uczestników;
- Szkoła wspiera grupy mniejszościowe w procesach partycypacyjnych i zachęca te grupy do wychodzenia z inicjatywą i podejmowania działań na rzecz szerszej społeczności lokalnej.

5. JAK ODCZYTAĆ WYNIKI

Po wypełnieniu czterech tabel samooceny przedstawionych w poprzednim rozdziale nadszedł czas na odkrycie poziomu Partycypacji w Szkole.

Aby to zrobić, wystarczy skopiować sumy punktów przyznane w danych wymiarach każdemu z aktorów środowiska szkolnego do przedstawionej poniżej tabeli i ponownie je zsumować. Dzięki temu uzyskamy **wyniki obrazujące poziom partycypacji danego aktora w różnych wymiarach oraz obraz partycypacji w danym zakresie tematycznym** czyli w obszarze uczenia się, zarządzania, przynależności do większej wspólnoty i włączenia.

Jak wyjaśniono w rozdziale 3.1, w przypadku wybrania opcji "BRAK INFORMACJI" w którymś podwymiarze dotyczącym jednego z aktorów, ocena będzie bardzo niska czyli poziom partycypacji zostanie określony na poziomie 0, dany aktor "Nie bierze udziału".

	UCZEŃ	NAUCZYCIEL	RODZIC	PERSONEL MERYT.-ADMIN.	SUMA
WYMIAR A UCZENIE SIĘ					
WYMIAR B ZARZĄDZANIE					
WYMIAR C PRZYNALEŻNOŚĆ DO WIĘKSZEJ WSPÓLNOTY					
WYMIAR D WŁĄCZENIE					
SUMA					

Pamiętaj, że prezentowana skala to nie tylko narzędzie, formularz do wypełnienia ale także **sposób na zachęcenie szkoły do stania się bardziej partycypacyjną**. Wyniki powinny być wykorzystane w celu zainicjowania poprawy, podjęcia działań i przemiany, a także samooceny całej społeczności szkolnej, a nie tylko wybranych jej aktorów czy obszarów tematycznych.

Po wypełnieniu arkusza podsumowującego można określić ogólny poziom Partycypacji w Szkole i odnieść go do przedstawionej poniżej punktacji:

0-54
KANDYDAT

55-108
UCZEŃ
PARTYCYPACJI

109-162
MISTRZ
PARTYCYPACJI

163-216
GENIUSZ
PARTYCYPACJI

0-54
KANDYDAT

Twoja szkoła musi ciężko pracować nad pobudzaniem Partycypacji i Włączeniem wszystkich aktorów środowiska szkolnego w procesy podejmowania decyzji. Warto przeprowadzić analizę i zastanowić się nad skutkami społecznymi i politycznymi, wynikającymi z faktu nie włączania różnych grup społeczności szkolnej w podejmowane w niej decyzje, a także pomyśleć nad pierwszymi krokami zmierzającymi do „udemokratyzowania” szkoły, w tym zagadnień związanych z procesem uczenia się. Można zacząć od mapowania, które struktury i mechanizmy pozwalają uczestniczyć wszystkim grupom aktorów środowiska szkolnego i jak działają. Przy czym należy pamiętać aby włączyć wszystkich aktorów w proces mapowania. Krok po kroku, dzięki zbieranym informacjom, wnioskowi z konsultacji można sprawdzić, w jaki sposób należy wspierać pierwsze poziomy Partycypacji (dostęp do informacji i konsultacje). Dlaczego więc nie wprowadzić do Rocznej Planu Działań Szkoły pomysłów przyczyniających się do zwiększenia partycypacji?

55-108
UCZEŃ
PARTYCYPACJI

Twoja szkoła zrobiła pierwsze kroki sprzyjające zaangażowaniu niektórych aktorów środowiska szkolnego w procesy decyzyjne, jednak nadal jest sporo pracy do wykonania. Z pewnością zauważyłeś już złożoność i trudności procesu angażowania uczniów, nauczycieli, personelu merytoryczno-administracyjnego i rodziców/opiekunów. Niemniej jednak zaczynasz dostrzegać istotną rolę partycypacji w procesie dynamizacji zaangażowania rodzin i społeczności w życie szkoły i podejmowane w niej decyzje. Pamiętając o wszystkich aktorach środowiska szkolnego stopniowo należy udoskonalać przepływ informacji i procesy konsultacyjne oraz rozszerzać grupę aktorów i / lub rodzaj działań w celu dążenia do osiągnięcia 3 i 4 poziomu partycypacji (włączenie oraz współpraca i empowerment). Dlaczego więc nie stworzyć grupy roboczej zajmującej się wzmacnianiem i systematyzacją dobrych praktyk?

109-162 MISTRZ PARTYCYPACJI

Twoja szkoła przeddefiniowała niektóre działania i wprowadziła zmiany w procedurach podejmowania decyzji aby zapewnić w nich udział różnym aktorom środowiska szkolnego. Dotyczy to przede wszystkim procesu uczenia się, zarządzania i budowania relacji z otoczeniem. Nadszedł czas, aby rozpocząć dzielenie się swoimi praktykami, wyciągniętymi wnioskami i refleksjami na temat wpływu wprowadzonych zmian na funkcjonowanie szkoły z innymi placówkami edukacyjnymi. Warto również szukać narzędzi, instrumentów i mechanizmów mogących przyczynić się do podniesienia jakości partycypacji albo zwiększenia częstotliwości działań sprawiających, że twoja szkoła będzie jeszcze bardziej partycypacyjna. Czy kiedykolwiek myślałeś o opracowaniu Strategicznego Planu Działania dla swojej szkoły, na przykład takiego, który zakładałby działania wspierające partycypację i promował zachowania demokratyczne w szkole w przyszłość?

163-216 GENIUSZ PARTYCYPACJI

Twoja szkoła podejmuje konkretne i ciągłe kroki zmierzające do stworzenia zaangażowanej i demokratycznej społeczności szkolnej. Wszyscy aktorzy środowiska szkolnego są włączeni w podejmowanie decyzji w zakresie procesu uczenia się, zarządzania oraz budowania relacji z otoczeniem. Partycypacja stała się "modus operandi" szkoły i działa teraz w sposób naturalny. Zadbaj, żeby Twoje praktyki były rozpowszechnione i rozpoznawalne dla innych. Posiadasz tzw. know-how, wiedzę i doświadczenie, które może być inspiracją dla innych szkół poszukujących podobnych wyzwań. Dziel się wiedzą możesz również poprzez tworzenie programów szkoleniowych czy edukacyjnych związanych z rozwojem umiejętności uczestniczenia dla uczniów, nauczycieli, rodziców/opiekunów, rad szkół, pozostałego pracowników placówek edukacyjnych itp. Czy kiedykolwiek myślałeś o przeprowadzeniu ewaluacji koncentrującej się na zmierzeniu wpływu stosowanych w szkole mechanizmów partycypacyjnych i demokratycznych, zaszczepionej w uczniach, rodziców, nauczycieli chęci uczestniczenia, angażowania się, na to jak funkcjonują oni w rodzinach czy społeczności lokalnej? Jeśli zdecydujesz się na przeprowadzenie takiej ewaluacji, pamiętaj aby płynące z niej wnioski posłużyły Ci do udoskonalenia swojej pracy i były inspiracją do wprowadzenia innowacyjnych metod wspierających partycypację.

INFORMACJA DOTYCZĄCA OBLICZENIA WYNIKÓW OCENY W SYTUACJI KIEDY SKORZYSTANO W OPCJI „NIE DOTYCZY”:

Jak wyjaśniono na str. 11, kiedy w polach oceniających poziom zaangażowania rodziców/opiekunów lub personelu merytoryczno-administracyjnego w poszczególnych wymiarach lub podwymiarach wpisujemy **NIE DOTYCZY**, pomija się uzupełnianie tej części tabeli i przyznawanie punktów. Aby obliczyć w tej sytuacji poziom partycypacji szkoły należy odjąć maksymalną możliwą do osiągnięcia liczbę punktów w pominiętym wymiarze/wymiarach od pułapów punktowych zaprezentowanych w niniejszym rozdziale (punktacja). Na przykład, szkoła zdecydowała, że uczestnictwo personelu merytoryczno-administracyjnego nie ma znaczenia dla oceny podwymiaru A4, to odejmuje 4 punkty z przedstawionej punktacji, w wyniku czego będzie stosował nową skalę: 0-50 (Kandydat), 51-104 (Uczeń), 105-158 (Mistrz), 159-212 (Geniusz). Jeśli natomiast szkoła uzna, że uczestnictwo rodziców/opiekunów nie ma znaczenia dla oceny wszystkich wymiarów B, to odejmuje ze skali 16 punktów (odpowiadających najwyższemu wynikowi, jaki może osiągnąć rodzice/opiekun w wymiarze B) i tak punktem odniesienia będą niniejsze wartości: 0-38, 39-92, 93-146 i 147-200.

6. PYTANIA POMOCNICZE

W celu pogłębienia refleksji nad partycypacją w szkołach, korzystający z naszego narzędzia mogą zadać sobie kilka pytań dodatkowych, pomocniczych:

- Jak Partycypacja jest rozumiana/definiowana w Twojej szkole?
- W jaki sposób partycypacja jest odzwierciedlona w dokumentach strategicznych i w wewnętrznych regulacjach? Jak to wpływa na sposób uczestniczenia w życiu szkoły?
- Jaki jest związek między sposobem, w jaki szkoła rozumie partycypację, a tym jak działa, jakie projekty, przedsięwzięcia realizuje, rozwija?
- Kiedy myślisz o Partycypacji w Swojej szkole, czy dostrzegasz nadrzędną zasadę włączenia? Jak Twoja szkoła mogłaby pogłębić tą zasadę?
- Jak twoim zdaniem, społeczność zewnętrzna postrzega partycypacyjny sposób funkcjonowania Twojej szkoły? Jak ta opinia wpływa na poziom zainteresowania i angażowania się społeczności w życie Twojej szkoły?
- Jakie może być źródło, powód niskiego poziomu partycypacji jednej z grup aktorów środowiska szkolnego? Jakie działania można podjąć w szkole w celu wzmocnienia ich uczestnictwa?

7. PROJEKT THE NETWORK OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP SCHOOLS

Skala określającą poziom partycypacji w szkołach jest tzw. produktem pracy intelektualnej powstałym w ramach dwuletniego projektu pt. **The Network of Democratic Citizenship Schools** który miał na celu promowanie jak najpełniejszej partycypacji młodzieży poprzez przeprowadzenie analiz, dzielenie się najlepszymi praktykami i eksperymentowanie z różnymi formami partycypacji w szkole, a także poprzez zapoczątkowanie utworzenia Europejskiej Sieci Szkół Partycypacyjnych (Obywatelskich).

Projekt **The Network of Democratic Citizenship Schools** jest finansowany przez Europejską Unię w ramach programu ERASMUS + i jest wynikiem partnerstwa między 3 szkołami i 3 organizacjami pozarządowymi z Polski, Portugalii i Słowenii. Główną grupą docelową projektu jest szeroko rozumiana społeczność szkolna czyli nauczyciele, pozostali pracownicy szkoły, rodzice i przede wszystkim uczniowie. Pośrednimi odbiorcami projektu są także organizacje pozarządowe, samorządy, uczelnie, edukatorzy

i inni zainteresowani tematem partycypacji młodzieży, gotowi do udzielania realizatorom projektu informacji zwrotnej na temat podejmowanych przez nich działań, do dzielenia się doświadczeniem i opiniami oraz do wspólnej realizacji działań lokalnych.

Poszukując **sposobu na zaktywizowanie młodych ludzi**, budowaliśmy wśród odbiorców projektu poczucie przynależności do szkolnej, lokalnej, krajowej, europejskiej i nawet globalnej społeczności oraz promowaliśmy włączanie młodzieży w procesy decyzyjne, które mają wpływ na ich życie. Realizatorzy projektu w okresie od września 2015 r. do sierpnia 2017 r. zrealizowali szereg działań dążących do poniżej wymienionych celów:

- zrozumieć, porównać, zebrać i uporządkować informacje na temat partycypacji w szkołach w 3 krajach partnerów projektu;
- poznać i przeanalizować różne wzorce partycypacyjnego i demokratycznego funkcjonowania szkół;
- stworzyć Skalę Określającą Poziom Partycypacji w Szkołach;
- zatwierdzić plany strategiczne wzmocnienia poziomu partycypacji w szkołach partnerskich, które pozwolą wspinać się na wyższe poziomy partycypacji w okresie realizacji projektu, jak również po jego zakończeniu;
- zapoczątkować powstanie Sieci Szkół Partycypacyjnych, która początkowo obejmie 3 społeczności szkolne zaangażowane w projekt, które będą działać jako ambasadorzy sieci, promujący przyłączenie się do współpracy innych europejskich szkół.

8. PARTNERZY PROJEKTU

ECOS – Cooperativa de Educação, Cooperação e Desenvolvimento, CRL (Portugal) Lider Projektu

Założony przez multidyscyplinarny zespół ekspertów wywodzących się z organizacji młodzieżowych, działających na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym oraz w zakresie współpracy na rzecz rozwoju. Celem działalności ECOS jest wspieranie rozwoju w oparciu o paradygmat dialogu, współpracy, zaufania i tworzenie sieci powiązań między różnymi aktorami życia społecznego. W wymienionych obszarach, ECOS działa jako katalizator procesu uczenia się, kreowania przestrzeni dialogu i współpracy zmierzającej do wspólnego uczestnictwa w bardziej otwartej, demokratycznej, sprawiedliwej i zrównoważonej społeczności. W swojej pracy ECOS wykorzystuje alternatywne formy uczenia się i nieformalne metody edukacji. Więcej na stronie internetowej: www.ecos.pt/

Kulturno izobrazevalno drustvo PiNA (Slovenia) Organizacja Partnerska

PiNA działa na rzecz wzmocnienia sektora organizacji pozarządowych, rozwoju krytycznego, odpowiedzialnego społeczeństwa oraz promowania aktywnej partycypacji obywatelskiej i społecznej, współpracując na poziomie międzynarodowym z kluczowymi instytucjami. PiNA jest rozpoznawalną w środowisku lokalnym organizacją pozarządową, uważaną za jedną ze wzorowych NGO w regionie. PiNA jest członkiem różnych sieci współpracy i inicjatyw na szczeblu krajowym oraz posiada status organizacji pożytku publicznego. Więcej na stronie internetowej: www.pina.si

Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Poland) Organizacja Partnerska

Misją Stowarzyszenia CRIS jest budowanie kapitału społecznego, inspirowanie i wspieranie aktywności obywatelskiej. CRIS prowadzi między innymi Inkubatory dla Organizacji Pozarządowych, lokalnych liderów i aktywnych grup obywatelskich oraz Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej. Ponadto promuje i inicjuje budowanie lokalnych partnerstw między organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, przedsiębiorstwami i samorządem lokalnym. Więcej na stronie internetowej: www.cris.org.pl/

Agrupamento de Escolas Pinheiro e Rosa AEPRosa (Portugal) Szkoła Partnerska

AEPRosa jest zespołem szkół publicznych zlokalizowanych w gminie Faro. Składa się z 9 szkół usytuowanych zarówno w centrum miasta jak i na terenów wiejskich. Zespół szkół zapewnia edukację od poziomu przedszkolnego do szkół średnich (szkoły ogólnokształcące oraz zawodowe). Zespół posiada specjalne jednostki organizowane, wspierające uczniów ze specjalnymi potrzebami np. z autyzmem, zaburzeniami zachowań, trudnościami w nauce czy pochodzących z mniejszości romskiej. Więcej na stronie internetowej: www.aeprosa.pt/

Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper - Ginnasio Gian Rinaldo Carli Capodistria (Slovenia) Szkoła Partnerska

Gimnazija jest szkołą średnią zlokalizowaną w miejscowości Koper w Słowenii. Jest to mała szkoła o profilu ogólnokształcącym. Program nauczania obejmuje m.in języki obce, przedmioty ścisłe oraz edukację artystyczną. Szkoła koncentruje się na rozwijaniu kompetencji, multikulturowości oraz umiejętności informatycznych. Gimnazija kładzie nacisk na rozwijanie wśród uczniów takich umiejętności jak: praca zespołowa pomiędzy studentami i nauczyciele, efektywne przyswajanie wiedzy, korzystanie ze wszystkich posiadanych kompetencji, bycie otwartym i tolerancyjnym wobec różnorodności. Szkoła znajduje się na obszarze wieloetnicznym i metalingwistycznym (silna mniejszość włoska) więc posiada dwie rady. Szkoły. Więcej na stronie internetowej: www.ginnasio-carli.si/

IV Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika (Poland) Szkoła Partnerska

IV Liceum Ogólnokształcące znajduje się w Rybniku w Polsce i ma około 400 uczniów. Wierzymy, że szkoła powinna zadbać o kompleksowy rozwój młodego człowieka – stwarzać możliwości, inspirować do intelektualnego i osobistego rozwoju. Aby zapewnić to swoim uczniom Liceum daje im możliwość uczestniczenia w projektach międzynarodowych, warsztatach i zajęciach prowadzonych przez wykładowców akademickich, inicjowania i realizowania własnych projektów szkolnych i lokalnych związanych z zainteresowaniami i pasjami młodzieży. Więcej na stronie internetowej: ivlorybnik.pl/

9. BIBLIOGRAFIA

- Bäckman, E., & Trafford, B. (2006). Democratic Governance of Schools. Strasbourg: Council of Europe.
- Brander, P., De Witte L., Ghanea N., Gomes R., Keen E., Nikitina A., Pinkeviciute J. Compass - Manual for human rights education with young people. Strasbourg: Council of Europe. 2012. Available at: <http://eycb.coe.int/compass/>
- Citizens as Partners- OECD Handbook on information, consultation and public participation in policy-making. OECD: Paris. 2001. Available at: <http://www.oecd.org/gov/digital-government/2536857.pdf>
- Conley, S. Review of Research on Teacher Participation in School Decision Making. Review of Research in Education. Vol. 17 (1991), pp. 225-266. American Educational Research Association. Available at: <https://www.jstor.org/publisher/aera>
- Cotton, K. and Wikeland, K. Parent. Involvement in Education. Available at: <http://www.nwrel.org/scpd/sirs/3/cu6.html> 1989
- Deschenes, S., Little, P.; Grossman, J., Arbreton, A. Participation over Time: Keeping Youth Engaged from Middle School to High School. Afterschool Matters, n12 p1-8. 2010. Available at: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1068341.pdf>
- Dürr, K. (2004). Education for Democratic Citizenship 2001-2004. The School: A Democratic Learning Community. The All-European Study on Pupils' Participation in School. Strasbourg: Council of Europe.
- Goz'dzik-Ormel, Z. (2008) HAVE YOUR SAY! Manual on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Strasbourg: Directorate of Youth and Sport European Youth Centre, Council of Europe. Available at: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Have_your_say_en.pdf
- Hart, R. A. (1992). Children's Participation: From Tokenism to Citizenship. Florence: United Nations Children's Fund. Available at: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. ODIHR. 2009. Available at: <https://www.osce.org/odihr/39006?download=true>
- Lara, A. (2016) Gestão Escolar: A participação das famílias. Trabalho no âmbito do mestrado em Gestão e Administração Escolar, Escola Superior de Educação e Comunicação, Universidade do Algarve
- Leung, Yan Wing; Yuen, Timothy Wai Wa; Cheng, Eric Chi Keung; Chow, Joseph Kui Foon. Is Student Participation in School Governance a "Mission Impossible"? Journal of Social Science Education, v13 n4 p26-40 Win 2014. Consultado a 7 de Junho de 2016. Available at: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1101965>
- Mathieson, J., Popay, J., Enoch, E., Escorel S., Hernandez M., Johnston H. and Rispel L. Social Exclusion Meaning, measurement and experience and links to health inequalities A review of literature. Available at: http://www.who.int/social_determinants/media/sek_n_meaning_measurement_experience_2008.pdf.pdf
- Mathieson, J., Popay, J., Enoch, E., Escorel S., Hernandez M., Johnston H. and Rispel L. Understanding and Tackling Social Exclusion Final Report to the WHO Commission on Social Determinants of Health From the Social Exclusion Knowledge Network February 2008 Available at: http://www.who.int/social_determinants/knowledge_networks/final_reports/sek_n_final%20report_042008.pdf?ua=1
- People & participation. How to put citizens at the heart of decision-making. Involve. 2005. Available at: <http://www.involve.org.uk/wp-content/uploads/2011/03/People-and-Participation.pdf>
- Morgado, A. Partilha de poderes com os jovens no espaço escolar: uma experiência de inclusão para a participação democrática. Dissertação de Mestrado em Educação Interdisciplinar (defesa pública a ser realizada). Instituto de Educação, Universidade de Lisboa: Lisboa.
- Silva Rodrigues, G. O Papel do Diretor de Turma na Autonomia: estudo de caso numa Escola Secundária". Lisbon. Available at: https://repositorioaberto.uab.pt/bitstream/10400.2/2146/1/Dissertacao-Guilherme_Vjuri-final.pdf
- Summary of the discussions held during the expert workshop on the right to participate in public affairs. Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. Human Rights Council. 2016. Available at: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/RightToParticipate.aspx>
- What is Good Governance? United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. Available at: <http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>

Strony internetowe

- The Glossary of Education Reform. Available at: <http://edglossary.org/>
- United Nations Organization, Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), namely:
 - Concept of Governance. Available at: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/quality-framework/technical-notes/concept-of-governance/>
 - Curriculum. Available at: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/quality-framework/core-resources/curriculum/>
 - Exclusion in education system. Available at: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/strengthening-education-systems/quality-framework/technical-notes/exclusion-in-education/>
 - Social exclusion. Available at: http://www.who.int/social_determinants/themes/social-exclusion/en/
 - The Right to Education. Available at: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/right-to-education/>

Krajowe i Międzynarodowe dokumenty prawne, wytyczne i zalecenia

- Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education. 2010. Dokument dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/16803034e5>
- Convention on the Rights of the Child. United Nations General Assembly. 1989. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>
- Universal Declaration of Human Rights. United Nations General Assembly. 1948. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- Education for Citizenship – guidelines. Portuguese General Directorate for Education. 2012. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: http://www.dge.mec.pt/sites/default/files/ECidadania/Docs_referencia/educacao_para_cidadania_linhas_orientadoras_nov2013.pdf
- General Education Quality Analysis/Diagnosis Framework (GEQAF) UNESCO. 2012. Dokument dostępny pod adresem: <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/GEQAF-English.pdf>
- Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. Council of Europe. 2010. Dokument dostępny pod adresem: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2010\)5&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2010)5&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true)
- Recommendation CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education. Council of Europe. 2010. Dokument dostępny pod adresem: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2010\)7&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2010)7&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true)
- Education for Development Referral – Pre-school, Basic and Secondary Education. 2016. Portuguese Ministry of Education. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: http://www.dge.mec.pt/sites/default/files/ECidadania/educacao_desenvolvimento/referencial_educacao_desenvolvimento_consulta_publica.pdf

Dokumenty Szkoły

- Autonomy Contract. The Bridge School. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.escoladaponte.pt/ficheiros/doc/orienta/CA.pdf>
- Educative Project 2014–2018. Manuel Teixeira Gomes Schools' Cluster. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.aemtg.pt/projeto-educativo/>
- Educative Project 2015–2018. Pinheiro e Rosa Schools' Cluster. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.aeprosa.pt/142/projeto-educativo>
- Educative Project. The Bridge School. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.escoladaponte.pt/ficheiros/doc/orienta/PE.pdf>
- Internal Regulation. Pinheiro e Rosa Schools' Cluster. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.aeprosa.pt/25/regulamento-interno>
- Internal Regulation. Agrupamento de Escolas Manuel Teixeira Gomes. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.aemtg.pt/regulamento-interno/>
- Internal Regulation. The Bridge School. Dokument dostępny jedynie w języku portugalskim pod adresem: <http://www.escoladaponte.pt/ficheiros/doc/orienta/RI.pdf>

KONTAKT

ECOS - Cooperative of Education,
Cooperation and Development, CRL

Universidade do Algarve

Campus de Gambelas, Pavilhão A5
8005 - 139 Faro, Portugal

E-mail: geral@ecos.pt

Tel: +351 966 669 345

CRIS – Stowarzyszenie Centrum Rozwoju
Inicjatyw Społecznych CRIS

Ul. Kościuszki 22/5
44-200 Rybnik Polska

E-mail: cris@cris.org.pl

Tel: +48 32 73 95 512

"Niektóre szkoły są jak klatki, inne szkoły są jak skrzydła, i te nie kochają ptaków w klatkach. To co kochają to ptaki w locie. Istnieją po to aby zachęcać ptaki do latania. Nie mogą ich jednak nauczyć jak latać, ponieważ ptaki urodziły się z umiejętnością latania. Latanie jest czymś, czego nie można zostać nauczonym, latanie jest jednak czymś do czego potrzebujemy zachęty."

Rubem Alves
Filozof, pedagog, pisarz, psychoanalityk, teolog

KOORDYNACJA

W PARTNERSTWIE Z

WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW

